

Sredovječne kule i gradine oko Novigrada i Karina.

Obrovac na Zrmanji.

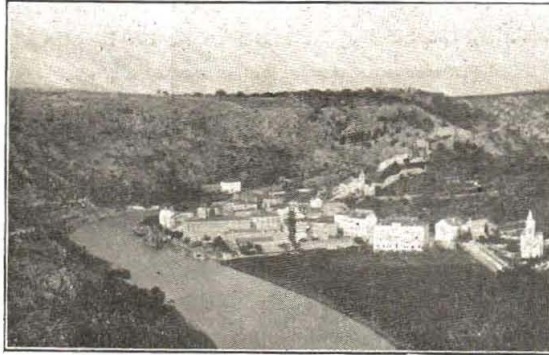
Jedan sat daleko brodom od utoka rijeke Zrmanje u novigradsko more, leži na lijevoj njezinoj obali varošica Obrovac. Na brežuljku istočno nad varošicom, vide se još prilično sačuvane ruševine sredovječne, negda utvrđene gradine. (Vidi tloris i sliku.)

Obrovac je malena, ali živahno-prometna varoš, koja sada broji oko 600 stanovnika, većinom trgovaca i obrtnika.

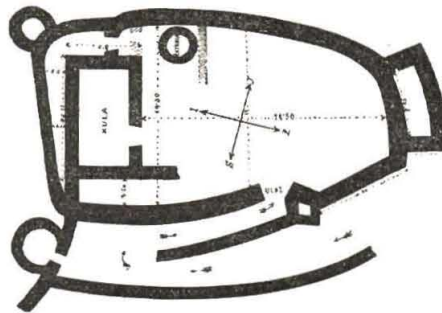
Već u četrnaestom vijeku, krajem oko donjeg toka rijeke Zrmanje zagospodovala je porodica knezova Krbavskih, od plemena Gusić, prozvani i Kurjakovići, jer se je jedan od njihovih pređa zvao Cyriacus ili Churiacus.

Knezovi Krbavski, koji su se u ranijem Srednjem Vijeku bili osilili, gospodarili su Obrovcem i krajem oko istoga za nekoliko stotina godina, a posljednji mu bijaše vlasnik Ivan Karlović, ban dalmatinski, hrvatski i slavonski, zadnji potomak te slavne porodice. On je stalno bio nastanjen u Obrovcu, ali je imenovanjem za bana morao da se iz svog rodnog kraja preseli u Hrvatsku. U to su doba već Turci oblijetali oko krajeva na rijeci Zrmanji, a god. 1527 nasrnu sa jakom silom na Obrovac, i prisile 30 marta 1527 kaštelana Juru Posedarskoga, da im preda Obrovac. (Marino Sanudo ga zove Guido.)

Nekoliko godina kasnije u julu 1531 umro je Ivan Karlović u Medvedgradu kraj Zagreba, a pokopaše ga u Remetama, u crkvi pavlinskoga samostana, gdje mu njegovi rodaci, knezovi Zrinski postaviše nadgrobni spomenik sa sljedećim natpisom :

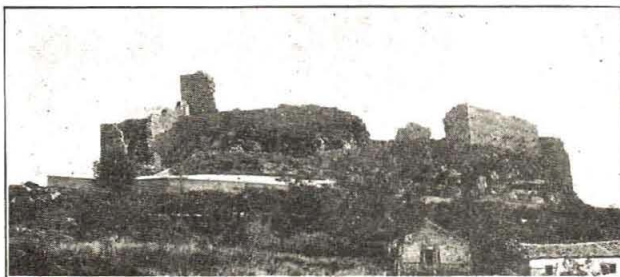
(Slika 8.) Obrovac na Zrmanji.

(Slika 9.) Tloris kaštela nad Obrovcem.

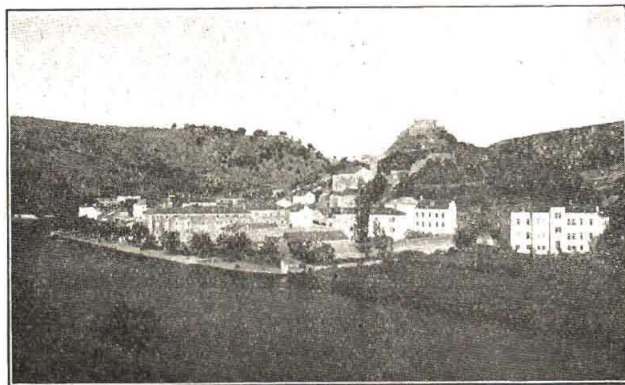
SCIO QUOD REDEMPTOR MEUS VIVIT.
 SEPULTUS GENERE SPECTABILIS MILITIAQUE PRAEDITUS
 MAGNIFICUS DOMINUS TORQUATUS COMES CORBAVIAE
 REGNORUMQUE DALMATIAE, CROATIAE ET SCLAVONIAE BANUS
 MOLE SUB HAC TEGITUR
 ANNO M. D. XXXI.

Turci se brzo snadoše i utvrdiše u gradu Obrovcu, ali su bili primorani, da se neprekidno bore sa mletačkim četama i Uskocima, koji su

(Slika 10.) Obrovac na Zrmanji.

s kraja i s mora često nasrćali na taj zabitni kraj. Turci su se uporno branili i nastojali su, da se stalno održe u Obrovcu i okolici. Počeli su da grade i brodove (fuste), pomoću njihovih podanika iz Skradina, pak su se u svrhu nabavka soli i prodaje njihovih proizvoda, zalijetali do Paga i Zadra.

(Slika 11.) Obrovac na Zrmanji.

poubijaše te neoprezne pljačkaše. Uslijed čestih takovih napastovanja, bili su Turci prisiljeni, da niz Zrmanju rijeku podignu nekoliko utvrđenih stražarnica, koje bi na vrijeme navještavale primicanje neprijatelja. U takovim prilikama ostadoše Turci u Obrovcu sve do god. 1647, kad ih mletačka vojska, uz pomoć kotarskih junaka, pod vodstvom generala Foscola, primora na bezuvjetnu predaju grada.

Najveće su im neprilike stvarali senjski Uskoci. Nekom su prigodom, ovi zadnji svojim brzim i laganim lađama doprli do Obrovca, opljačkali ga i poklali nekoliko stanovnika. Turci na prvi mah iznebušeni, brzo se snadoše, te pozvaše u pomoć posade bližnjih njihovih utvrda, pak složnim silama nadvladaše i većinom

Nego po uslovima kandijskoga mira, koji je sklopljen god. 1669, Obrovac pripadne opet Turcima, i oni se mjeseca novembra 1670 povrate, i bez otpora zauzmu opet to mjesto.

Nekoliko godina kasnije (1683), ohrabreni turskim nedaćama kod Beča, odluče Mlečani, da se učini kraj osmanskom gospodstvu u gornjoj Dalmaciji. Vojvoda Stojan Janković i zadarski plemić Šimun Bortolazzi otmu Turcima Obrovac i oslobode ga zauvijek njihova gospodstva.

U kuli nad gradom useli se mala mletačka posada. Neopreznošću nekih vojnika, zapale se god. 1694 u kaštelu tri bačve baruta. Kula poleti u zrak, a posada ostade zakopana pod njezinim ruševinama. Jedini, koji se spasio bijaše zapovjednik Obrovca Dimitar Vlasto. Od tada je kaštel opustio i počeo da se ruši.

Gradina Miograd.

Nekako u sredini sela Karina, općine obrovačke, na ovisoku brijegu iznad nedalekog vrela potoka Karinšnice, razbiru se još dosta jasno ruševine i, zidovlje negda učvršćenog i prostranog kaštela Karina.

Predio oko ovog grada zvao se je u rimsko doba „CORINIUM“, a „oppidum“ ili „castrum“ karinske naseobine stajao je baš na mjestu, koje se danas nazivlje Miodrag gradinom. Općenito je poznato, da je negdašnja rimska Dalmacija bila podijeljena na tri juridična konventa (okružja, srez), kojima je ime i danas sačuvano: scardonitanus, salonitanus i naronitanus. Corinium je spadao skradinskom konventu.

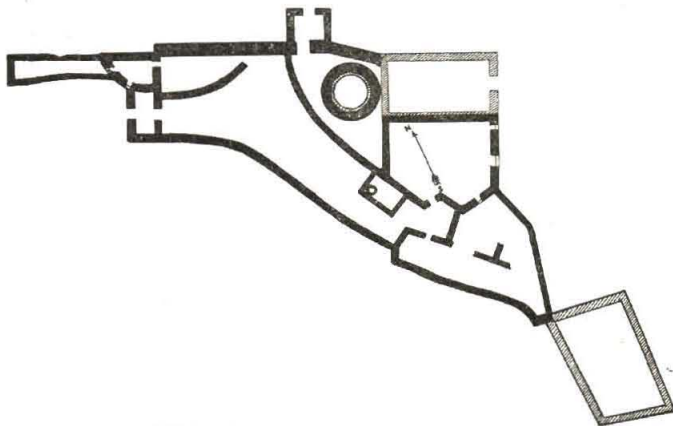

(Slika 12.) Gradina Miodrag.

Po nađenim međašnim pločama, koje su se u ono doba postavljale po nalogu rimskih carskih namjesnika, lako je i danas tačno označiti granice s južne i sa sjeverne strane te negdašnje karinske naseobine. Imamo na pr. sačuvan međašni kamen, koji je označivao među između posjeda Karina i posjeda jedne druge bližnje rimske naseobine, po svoj prilici ANSIUMA. Na tom spomeniku iz rimskoga doba čita se: „FINIS INTER

AN/SIENSES/ et CORINIENSES“, a nađen je na jednom zidu ispod Ivanove glavice (553 m nad morem) u Bukovici (selo Kruševo). Ima još jedan takov kamen, koji je danas uzidan kao lijevi prag južnih vrata crkvice Sv. Mihovila u selu Popoviću, općine benkovačke. Taj je kameni spomenik utvrđivao među između predjela Karina i onoga naseobine u Nadinu. Na tome kamenu čita se, kako je carski legat Publio Cornelio Dolabella (god. 17—20 po Kr.) dao nalog, da se postavi međašni kamen: „INTER ET CORINIENSES“.

Ali vratimo se na gradinu Miodrag.

(Slika 13.) Tloris gradine Miodrag.

Nazad nekoliko stotina godina (1685), kada su se predi današnjih stanovnika sela Karina, došavši iz Modrina sela u Bukovici, dotično nešto ranije iz Bosne, naselili u tom predjelu, pleme Miodraga je izabralo sebi svoja sjedišta tik ispod rimskoga i sredovječnoga kaštela, pa tako mu nadjenuše i njihovo plemensko ime, kojim se i danas još nazivlje. Ovo je pleme osamdesetih godina prošloga vijeka potpuno izumrlo, a danas su njegova kućišta pusta i u njima se čuci legu.

Od rimskoga doba, pa do izagnanja Turaka iz sjevero-zapadne Dalmacije, mnogo se je zgoda i nezgoda u tome kraju desilo. Ali ko bi sve to ovdje napominjao. Dosta nam je znati, da su u ranijem Srednjem Vijeku ovim krajem gospodarili osiljeni plemići od porodica Lapčana i Karinjana.

Dolaskom Turaka oko g. 1514., starije se obitelji raštrkaše i preseliše, neke u Hrvatsku, a neke predoše u mletačku općinu.

Mletački ljetopisac Marino Sanudo nam priča, kako je gradom Karinom god. 1514. upravljao neki ugarski knez, imenom Ivan Kransitzer, koji je, nadošav Turci sa 4000 konjanika, odmah s njima stao pregovarati, predavši im grad uz uvjet, da mu dozvole slobodno se preseliti u Ugarsku. U gradu nadoše Turci 300 žena i djece, koje su dijelom protjerali, a dijelom poturčili.

God. 1533., bojeći se Mlečana i Uskoka, počeše Turci da učvršćuju gradske utvrde, te podigoše dva nova bedema (cortine), a za bolju sigurnost otvoriše sa istočne strane grada jedna nova vrata, kroz koja se je preko mosta (ponte levatoio) ulazilo u grad (vidi sl. br. 10).

God. 1648. odluči mletačko vijeće, da se ozbiljno navali na Karin i da se iz njega protjeraju Turci. Vojska mletačka pod upravom pukovnika Stroiavacca, sastavljena od Talijana, Dalmatinaca i Arbanasa, prispje pod kaštel po noći i stade da postavlja odmah ljestve, kojima da se penje na gradske bedeme. Turci pospani, jedva se snađoše i počeše da se brane. Kratak im je bio otpor. Neki odvažni mladić Carlo Tommasi ude preko ljestava među prvima u kaštel i podmetne vatru. Požar se brzo rasplamti, a nevoljni Turci u smrtnom strahu ponude bezuvjetnu predaju. Mlečani zauzmu kaštel, ali ga poslije nekoliko godina iza turske pogibije sasvim zapustiše, i od tada je Miodrag gradina opustila.

Zelengradina.

Između dva zaselka Veselinovića u selu Zelengradu, općine obrovačke, na šiljastu brijegu (552 m. nad morem) vide se još skromni ostaci sredovječne kule, s koje se pogled prostire preko krševite zapadne Bukovice. Sa sjeverne je strane ova kulina do temelja od vremena i gromova porušena, a sa ostalih strana strše još u vis trošni ostaci debelih zidina.

Kula se je zidala u neodređeno vrijeme na tvrdu i krševitu temelju, izvana u obliku šestokuta, a s unutarnje strane bijaše obla. Ulazna vrata bijahu još s južne strane, sad kamenjem zasuta, a vani tik do njih razabiru se još ostaci prostrane čatrnje, u koju se je slivala kišnica, kojom se je služila neznatna gradska posada.

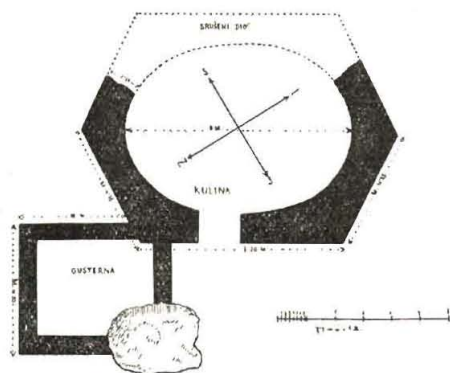
Ime Zelengradina potječe jamčno od toga, što je sav brijeg, na kome je kula sazidana, bio u neko vrijeme obrašten gustom zelenom šumom. Nazad nekih 30 godina pričahu još onda živući seoski starci, kako su okolni stanovnici, jedan drugome za inat, sjekli goru ispod Zelengradine, pa je tako opustio i ogolio sav taj kraj.

(Slika 14.) Zelengradina.

Na mjestu današnjih ruševina te starodrevne kuline, stražarila je negda rimska vojska i pazila je na nižu ležeću naseobinu, da ju neprijatelj ne bi zaskočio. Na obroncima brijega nailazilo se je više puta na rimske grobove i novce. Nekoliko stotina metara istočno od kule, u blizoj nizini, vide se i danas rijetki ostaci starinske naseobine. Seljaci nazivlju taj predio imenom „Brvna“, što nas donekle uvjerava, da su tu negda stajala kućišta sagrađena od brvana (debelih hrastovih dasaka), u kojima su rimski koloniste stanovali i obrađivali bližu okolicu.

U Srednjem Vijeku se ime ove kule tek nekoliko puta spominje i to baš god. 1433 u jednoj nagodbi, koju je sklapao ugarsko-hrvatski kralj Sigismund sa obližnjom općinom mletačkom.

(Slika 15) Tloris Zelengradine.

Od tada stoji pusta Zelengradina, a malo tko prilazi do njenih podrtina.

U nekoj ispravi iz godine 1509, spominje se opet Zelenograd, kao vlasništvo Krbavskoga kneza Ivana Karlovića, a malo kasnije god. 1523 osvojiše ovu kulu Turci i u njoj se ugnjezdije, te joj bijahu gospodari sve do god. 1684, kad ih Mlečani uz pomoć kotarskih junaka iz nje prognasše, a nekoliko godina kasnije konačno zapustiše.

Kula Otišina u Kruševu.

Na jugo-zapadnom kraju sela Kruševa, općine obrovačke, a nad istočnom uvalom novigradskoga mora, strše u vis usred krša rijetki ostanci sredovječnog omanjeg kaštela, nazvanog Otišina, kojim su u Srednjem Vijeku gospodarili knezovi Krbavski, a za njih kaštelani knezovi Korlatovići.

Važna je to bila pregledna tačka, u doba dolaska turskih četa, pa su ove bacile oko i na kaštel Otišinu i odmah ga iz početka na juriš osvojile oko g. 1514. Turci su ovaj, na oko neznatni kaštel, vrlo cijenili i valjano ga naoružali, pa se u njemu čvrsto ugnjezdili. Preko stotinu godina je Otišina bila u njihovoj vlasti, dok ju nije u mjesecu aprilu god. 1647. na juriš osvojio knez Posedarski i spalio, da više ne bude na smetnju mletačkim četama pri daljenu osvajanju drugih utvrđenih gradova oko rijeke Zrmanje.

Nekoliko osmanlijskih obitelji, koje su ranije obrađivale negda rodno polje oko Otišine (Rslani, Karamarci i t. d.) pokrstiše se odmah iza pada Otišine i ostadoše do danas gospodarima toga kraja.

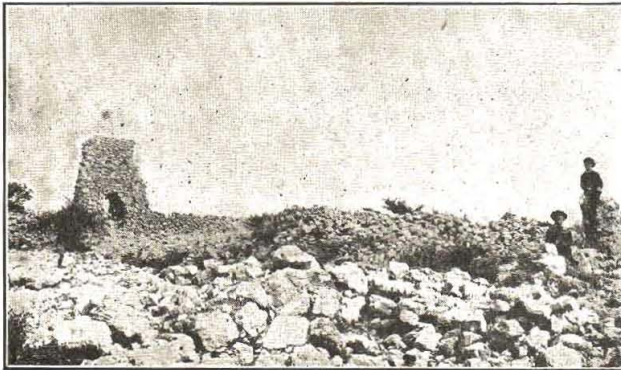
Na mletačkim kartama (vidi Vincenzo Coronelli carta 22 — atlas — iz g. 1678.) zabilježeno je ime Chotcina, a kasnije se nazivlje i Hotissina, Otišna i Otišina.

Četvrtasti kaštel, sa pregradama, imao je na dvije strane po jednu okruglu kulu, a sačuvano je nešto podrtina od one na sjevero-zapadnom kutu

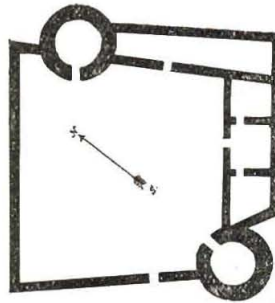
negdašnjega kaštela. Ostalo je sve u ruševinama, tako da jedva razabireš razrovnane temelje. Nedaleko Otišine vodio je negda dosta znamenit

(Slika 16.) Ruševina kaštela Otišine.

(Slika 17.) Ruševina kaštela Otišine.

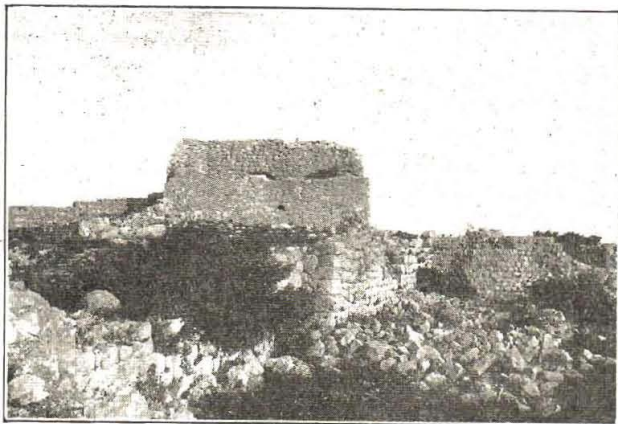
(Slika 18.) Tloris ruševina kaštela Otišine.

put iz Obrovca i drugih utvrda preko karinskoga morskoga tjesnaca u Zadar. Južno od ruševina kaštela vidi se poništeno tursko groblje.

Dračevac u Jasenicama.

Nad negdašnjim ruševinama rimskoga, a možda i starijega „castra“, sazidaše u Srednjem Vijeku Krbavski knezovi Kurjakovići tvrđi i teško pristupačni kaštel na brijegu povrh „Ždrila“. „Ždrilo“ je morski tjesnac, koji spaja podvelebitski zaljev („Canale della Morlaca“) sa novigradskim morem, a ujedno je i naravna zapadna međa sela Jasenica, općine obrovačke.

Taj se je brijeg ranije nazivao, a i danas nosi ime „Dračevac“. Brijeg je visok 200 m nad morem. Sa jugoistočne strane do Vulićevih stanova, vide se i danas jasni tragovi sredovječne ceste, zvane „kraljica“, kojom se je iz Hrvatske preko Velebita putovalo do Zadra i Nina, prebrodiv kerepom tjesnac „Ždrilo“.

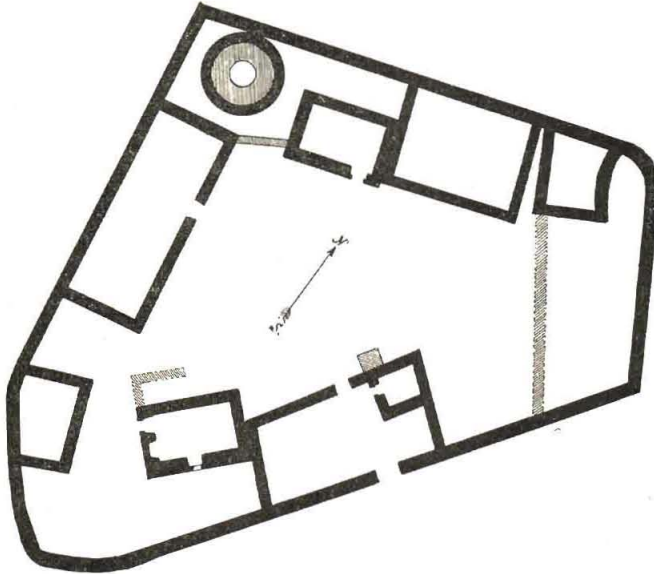
(Slika 16.) Ruševina kaštela na Dračevcu.

Krasan i dalek je vidik sa vrha Dračevca. Sjevero-zapadno ti pogled obuhvata otok Pag i okolicu oko Karlobaga, pak cijeli zapadni Velebit i kraj do Ražanca i Ljubačke gradine. Sa jugo-istoka vidiš cijelo novigradsko more od Posedarja do Kruševa, a istočno jasno razabireš ušće Zrmanje i njezine visoke i strme obale, te napokon i zapadne obronke Bukovice.

Za mletačke vladavine kaštel je u više navrata nadograđivan i popravljen, a na mletačkim kartama ubilježen je imenom „Forte San Marco“. Mlečani su u njemu držali svoje straže izvidnice, kojima je bila glavna zadaća, da nadgledaju morske prolaze ispod Velebita i da oštro paze na primicanje laganih i brzih uskočkih lađa, koje su im mnogo jada zadržale, zalijećući se do Obrovca i Karina, pa odatle i u bližnju krajinu.

God. 1510. bio je kaštelanom krbavskoga kneza u Dračevcu neki knez Vid Petričević, a god. 1686. nenadno je stigao sa jačom četom do Dračevca austrijski general Rabata, potjerao neznatnu mletačku posadu i zauzeo kaštel. Ali malo vremena kasnije morao je da kaštel vrati Mlečanima, jer je njihovo vijeće oštro prosvjedovalo proti takovome nedozvoljenome zulumu.

Mlečani su držali kaštel sve do pada republike (1797). Od tada zapušten, sam se ori i obara.

(Slika 17.) Tloris gradine na Dračevcu.

(U arhivu Akademije u Zagrebu ima prilično dosta gradiva o Dračevcu, iz kojega bi se gradiva moglo pocrpsti još dosta zanimljivih podataka o ovoj utvrđi).